

Aneta Suchoń

Wpływ Wspólnej Polityki Rolnej na rozwój spółdzielczości rolniczej¹

Impact of the Common Agricultural Policy on the development of agricultural cooperatives

Przedstawiono podstawowe cele Wspólnej Polityki Rolnej i rozwoju obszarów wiejskich oraz zaprezentowano ogólne informacje na temat istoty spółdzielczości oraz spółdzielni w „starych” państwach UE. W dalszej części rozważania koncentrowały się na regulacjach prawnych i danych statystycznych dotyczących spółdzielni rolniczych w Holandii, Włoszech, Niemczech i Polsce. Zaprezentowano także zagadnienie pozycji spółdzielni rolniczych w łańcuchu dostaw żywności oraz wskazano na możliwości rozwoju spółdzielni w perspektywie nowych założeń Wspólnej Polityki Rolnej 2014-2020. W podsumowaniu Autorka stwierdziła, że jednej strony występuje wpływ Unii Europejskiej, a szczególnie Wspólnej Polityki Rolnej na rozwój spółdzielczości rolniczej, z drugiej spółdzielczość jest jednym z instrumentem realizacji celów Wspólnej Polityki Rolnej.

Wstęp

Spółdzielczość rolnicza ma długą historię sięgającą początków XIX wieku, ale do jej rozwoju w Europie niewątpliwie przyczyniło się powstanie w 1957 r. EWG (obecnie: Unii Europejskiej) i Wspólna Polityka Rolna (dalej WPR). Już bowiem we wrześniu 1959 r. krajowe zrzeszenia spółdzielcze sektora rolnego utworzyły Komitet COGECA (Generalny Komitet Spółdzielni Rolniczych Unii Europejskiej). Organizacja ta, mająca siedzibę w Brukseli, jest przedstawicielem spółdzielni rolniczych, leśnych i rybackich, reprezentuje ich interesy w instytucjach publicznych Unii Europejskiej, organizacjach europejskich i międzynarodowych. Spółdzielnie rolnicze, dostarczające ponad 50% środków produkcji w tej branży gospodarki oraz mające udział w zbiorach, przetwórstwie i wprowadzaniu na rynek produktów rolnych wyższy niż 60%, bez wątplenia stanowią ważny element gospodarki Unii Europejskiej².

Warto podkreślić, że spółdzielczość jest instrumentem zwiększającym konkurencyjność producentów rolnych. Ich wspólne działania pozwalają na uzyskanie z jednej strony wyższej ceny za produkty rolne, z drugiej na zmniejszenie kosztów produkcji oraz inwestowanie w przetwórstwo. Rolnicy dzięki członkostwu w spółdzielniach realizują założenia WPR związane z modernizacją gospodarstw, innowacyjnością i ochroną środowiska.

Celem artykułu jest zatem, po pierwsze, określenie wpływu WPR na kierunki rozwoju spółdzielczości rolniczej w Holandii, Niemczech, Włoszech i Polsce, po drugie, wskazanie unijnych i krajowych przepisów prawnych, które zachęcają do rozwoju spółdzielczości rolniczej.

---

¹ Artykuł został przygotowany w ramach własnego projektu badawczego „Spółdzielczość w rolnictwie i na terenach wiejskich w ustawodawstwie polskim oraz wybranych państw europejskich”. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki.

² <http://www.copa-cogeca.be/CogecaHistory.aspx> [Data odczytu: wrzesień 2012].

Cele Wspólnej Polityki Rolnej i rozwoju obszarów wiejskich

Według Traktatu Rzymskiego z 1957 r., a obecnie art. 39 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej³, główne cele WPR to: zwiększenie wydajności rolnictwa przez wspieranie postępu technicznego, racjonalny rozwój produkcji rolnej; zapewnienie odpowiedniego poziomu życia ludności wiejskiej, zwłaszcza przez podniesienie indywidualnego dochodu osób pracujących w rolnictwie; stabilizacja rynków; zagwarantowanie bezpieczeństwa dostaw; zapewnienie rozsądnych cen w dostawach dla konsumentów. Okazuje się, że do realizacji tych celów od wielu lat wykorzystywana jest właśnie m.in. spółdzielczość. Poza tym jedno z założeń WPR stanowi, że podstawową jednostką produkcyjną w rolnictwie Unii Europejskiej jest gospodarstwo rodzinne. Niezależnie od swej wielkości jest ono jednostką małą, a na rynku europejskim i światowym występuje coraz mniejsza liczba przedsiębiorców, którzy zainteresowani są nabywaniem produktów u rozproszonych producentów rolnych⁴. Członkostwo w spółdzielni umożliwia im rozwój i zwiększa ich konkurencyjność na rynku europejskim. Od kilku lat niezmiernie istotnymi zagadnieniami są niewątpliwie: ochrona środowiska w rolnictwie, czyli wspieranie działalności rolniczej prowadzonej metodami przyjaznymi środowisku, promowanie i podejmowanie działań mających na celu łagodzenie skutków zmiany klimatu, a także działalność innowacyjna. Nowe cele rozwoju obszarów wiejskich w ramach WPR wpływają na poszerzanie przedmiotu działalności spółdzielni rolniczych. W takich państwach, jak: Dania, Francja, Niemcy czy Holandia, spółdzielnie zajmują się nie tylko skupem produktów rolnych, ale także często angażują się w: przetwórstwo, ochronę środowiska, ochronę klimatu poprzez budowę biogazowni, wprowadzanie innowacji w zakresie sprzętu technicznego czy nowych upraw.

Spółdzielnie są istotnym podmiotem na rynkach rolnych większości państw Unii Europejskiej. To dzięki nim producentom rolnym łatwiej sprostać coraz to nowym wymaganiom wynikającym z przepisów unijnych. W wielu regionach Europy odnotować należy stosunkowo wysoki udział spółdzielni w rynku mleka, owoców i warzyw, mięsa i zbóż (tabela 1).

Niewątpliwie funkcjonowanie COGECA wpływa na rozpowszechnianie spółdzielczości rolniczej i rybackiej w Unii Europejskiej. Organizacja ta reprezentuje interesy około 40 tys. spółdzielni rolniczych, zatrudniających około 660 tys. osób i generujących roczny obrót w wysokości ponad 300 mld euro. W momencie utworzenia Komitet COGECA składał się tylko z 6 członków, a obecnie tworzy go 35 na pełnych prawach i 4 stowarzyszonych z całej Unii Europejskiej. Do Komitetu COGECA należy również 36 organizacji partnerskich⁵.

---

³ Wersja skonsolidowana Dz. U. UE C 115 z dnia 9 maja 2008 r., s. 1 i nast.; Dz.U.UE C 83 z dnia 30 marca 2010 r. s. 1. Zgodnie z Traktatem lizbońskim (art. 2) Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską został zmieniony na Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

⁴ <http://www.krs.org.pl> [Data odczytu: wrzesień 2012].

⁵ <http://www.copa-cogeca.be/CogecaHistory.aspx> [Data odczytu: wrzesień 2012].

Tabela 1. Udział spółdzielni w wybranych „starych” państwach Unii Europejskiej w rynku rolnym w 2003 r. (%).

Kraj	produkty mleczne	owoce i warzywa	mięso	zboża
Austria	94	-	20	60
Belgia	50	80	25	40
Dania	97	30	93	80
Francja	37	50	88	-
Hiszpania	40	40	30	35
Holandia	84	60	35	-
Irlandia	97	-	70	69
Niemcy	68	45	35	-
Portugalia	65	35	-	-
Wielka Brytania	98	45	30	20
Włochy	38	41	15	15

Źródło: dane statystyczne według COGECA za 2003 r.⁶ oraz Krajowej Rady Spółdzielczej www.krs.org.pl

Główną cechą spółdzielni jest działanie tego podmiotu na korzyść i dla zysku członków, a nie własnego. Spółdzielnie w rolnictwie funkcjonują tylko i wyłącznie dzięki gospodarstwom rolnym członków. W nich bowiem wytwarzane są produkty rolne, które następnie dostarczane są do spółdzielni. Uchwalona przez XXXI Jubileuszowy Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze w dniach 20-22 września 1995 r. Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości określa, że *spółdzielnia jest autonomicznym zrzeszeniem osób, które zjednoczyły się dobrowolnie w celu zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji i potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych poprzez wspólposiadane i demokratycznie kontrolowane przedsiębiorstwo*⁷.

Regulacje prawne dotyczące spółdzielni w „starych” państwach UE, szczególnie w Holandii, Włoszech i Niemczech

Mimo że Komisja Europejska w wielu dokumentach podkreślała, że ekonomia społeczna i spółdzielnie przyczyniają się do realizacji kluczowych celów Unii Europejskiej, takich jak polityka społeczna i zatrudnienie, rozwój regionalny oraz rolnictwo, nie ma ogólnego unijnego aktu prawnego dotyczącego zakładania oraz funkcjonowania spółdzielni⁸. Zagadnienia te są przedmiotem regulacji krajowych każdego państwa członkowskiego. Wyjątkiem jest spółdzielnia europejska, której ogólne zasady działania zawarte zostały w rozporządzeniu Rady Nr 1435/2003/WE z 22.7.2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej⁹, uzupełnione przez dyrektywę Rady Nr 2003/72/WE z 22.7.2003 r.¹⁰. W dalszej części artykułu przedstawione zostaną krótkie

⁶ COGECA: *Agriculture Cooperative in Europa, Main issue and Trends*, Brussels 2003, <http://www.copa-cogeca.be/Menu.aspx?lang=en>. [Data odczytu: maj 2012].

⁷ Krajowa Rada Spółdzielcza: *Fundusze Europejskie instrumentem realizacji strategicznych i antykryzysowych programów dla spółdzielczości*, Wyd. KRS, Warszawa 2009, s. 50 i n.

⁸ Komisja Europejska: *Biała Księga o przedsiębiorstwach spółdzielczych. Dokument konsultacyjny Unii Europejskiej*, Bruksela 2001, s. 4 i n.

⁹ Dz.Urz. WE nr L.207 z 18.08.2003 r., s.1.

¹⁰ Dyrektywa Rady nr 2003/72/WE z 22.7.2003 r. uzupełniająca statut spółdzielni europejskiej w odniesieniu do zaangażowania pracowników, Dz.Urz. WE nr L.207 z 18.08.2003 r., s. 25.

informacje na temat regulacji prawnych i działalności spółdzielni w wybranych państwach Unii Europejskiej.

Holandia

Spółdzielnie w Holandii mają długą tradycję i odgrywają ważną rolę w życiu gospodarczym, szczególnie w rolnictwie¹¹. Są to popularne podmioty na rynku mleka, owoców i warzyw, w przetwórstwie mięsa, w zakresie usług rolniczych oraz bankowości, jak również ubezpieczenia. Spółdzielnie są wykorzystywane także w budownictwie, opiece zdrowotnej i edukacji. Aktualnie jednak liczba spółdzielni w Holandii zmniejsza się. Sektor spółdzielczy w zakresie rolnictwa i bankowości wykazuje bowiem silną tendencję do koncentracji. Łączenie podmiotów oraz rozszerzanie przedmiotu działalności powoduje, że spółdzielnie w tym kraju wykazują jednak stabilny wzrost przychodów. Mimo że spółdzielczość rolnicza w Holandii jest bardzo popularna i przez cały czas członkostwa tego kraju w Unii Europejskiej przystosowuje się do zmian WPR, nie ma odrębnej ustawy poświęconej temu sektorowi spółdzielczości. Podstawowa regulacja odnosząca się do wszystkich branż spółdzielczości zawarta jest w kodeksie cywilnym¹². Według tego aktu prawnego przedmiotem spółdzielni musi być realizowanie pewnych materialnych potrzeb jej członków w ramach umów, innych niż kontrakty ubezpieczenia, zawartych z nimi stosownie do prowadzonej działalności gospodarczej lub powodujących jej wykonywanie dla uzyskania korzyści przez członków.

Podstawą działalności spółdzielni jest statut, który musi być sporządzony w formie aktu notarialnego. Może ona realizować interesy pozaekonomiczne, o ile wewnętrzne dokumenty tego nie wykluczają i jest to powiązane z jej celem gospodarczym. Spółdzielnie są tworzone albo *ex novo* przez utworzenie nowej osoby prawnej lub przez połączenia między dwoma bądź więcej spółdzielniami już istniejącymi lub poprzez przekształcenie już istniejącej spółki handlowej w spółdzielnię. Ustanowienie nowej spółdzielni wymaga z reguły minimum dwóch założycieli, którzy są pierwszymi jej członkami. Zgodnie z prawem omawianego kraju, za wyjątkiem ograniczeń dotyczących działalności ubezpieczeniowej, spółdzielnia może podjąć różnego rodzaju działalność gospodarczą. Takie regulacje pozwalają na rozszerzanie działalności spółdzielni rolniczych o nowe wyzwania związane z WPR. Wspomnieć można o spółdzielniach zajmujących się ochroną środowiska, przetwórstwem czy ochroną klimatu poprzez budowę np. biogazowni. Holenderski system prawny dotyczący spółdzielni uważany jest za liberalny. Pozwala on łatwo założyć spółdzielnię i poszerzyć jej przedmiot.

W Holandii popularne są także giełdy towarowe prowadzone często w formie spółdzielni. Za ich pośrednictwem na rynek tego kraju trafiła w 2001 r. m.in. cała produkcja mączki ziemniaczanej, 95% kwiatów, 76% owoców i warzyw, 83% mleka

---

¹¹ Holenderskie spółdzielnie, w tym również rolnicze powstawały już w XIX. W tym czasie uchwalone zostały też przepisy dotyczące spółdzielni, np. Gesetz zur Regelung der genossenschaftlichen Vereine z 12 listopada 1876 r. Zob. Ch. Lucas: *Das Genossenschaftsrecht der Niederlande*. Band 47, Shaker Verlag, Aachen 2011, s. 16 i n.

¹² Ger J.H. van der Sangen: *Netherlands*, in: *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Part II. National Report*. Report drawn up following call for tender no. ENTR/2009/021 of 23 April 2009 from the European Commission. Bruksela 2010, s. 779 i n.

i 63% cukru¹³, 70% złowionych ryb, 75% roślin ozdobnych i niemal cała masa towarowa cebulek kwiatowych. Giełdy to miejsca, w których nie tylko gromadzi się produkty ogrodnicze i oferuje je odbiorcy, ale także świadczy usługi, z których odpłatnie korzystają producenci mający możliwość: schładzania warzyw, przechowywania owoców przez dowolny okres, jak również hurtownicy dzierżawiący pomieszczenia zarówno biurowe, jak i inne niezbędne do przygotowania towaru na eksport bądź dla odbiorców krajowych¹⁴. W 1996 r. dziewięć spółdzielni giełd owocowo-warzywnych połączyło się i utworzyły The Greenery B.V., jako centrum sprzedaży i marketingu¹⁵. Do koncentracji spółdzielni i zmian w strukturze na rynku owoców i warzyw niewątpliwie przyczyniły się zmiany WPR i sytuacja gospodarcza w Europie oraz na świecie¹⁶.

Włochy

W państwie tym spółdzielczość jest bardzo rozwinięta. To właśnie te podmioty przyczyniają się rozwojowi włoskiego rolnictwa oraz obszarów wiejskich i rozwiązywaniu ich problemów. Mimo że włoski ustawodawca wprowadza instrumenty mające zachęcać do tworzenia spółdzielni, nie oznacza to jednak, że prawo, które ich dotyczy, jest proste. Okazuje się bowiem, że uregulowane jest w wielu ustawach. Przede wszystkim warto zaznaczyć, że spółdzielczość we Włoszech ma umocowanie konstytucyjne. Artykuł 45 Konstytucji Republiki Włoskiej stwierdza „*Republika uznaje społeczną funkcję spółdzielczości o charakterze samopomocowym i non-profit. Ustawodawca wspiera i wspomaga rozwój spółdzielczości za pomocą stosowania najbardziej odpowiednich środków oraz gwarantuje jej charakter i cele poprzez odpowiednie instrumenty prawne*”¹⁷. Przepisy dotyczące spółdzielni zawarte są przede wszystkim w Kodeksie Cywilnym (art. 2511 i następane), ale także dekretach i ustawach, np. dekrete z 2 sierpnia 2002 r., n. 220., ustawie z 8 listopada 1991 r., n. 381, dotyczącej spółdzielni socjalnych.

Artykuł 2511 włoskiego kodeksu cywilnego definiuje spółdzielnię jako „spółkę o zmiennym kapitale, pełniącą zadanie samopomocy, zarejestrowaną w rejestrze odpowiednim dla spółdzielni”. W rozumieniu prawa włoskiego rola samopomocy oznacza w tym przypadku działalność na rzecz i w interesie członków spółdzielni. Celem spółdzielni jest bowiem co do zasady zapewnienie pracy lub wymiana towarów i usług między jej członkami dzięki zawieraniu umów, które są możliwie jak najkorzystniejsze dla nich. Dla praktyki bardzo istotne jest pojęcie spółdzielni o przeważającej wzajemności. To właśnie te podmioty mogą korzystać m.in. z ulg podatkowych. W spółdzielniach rolnych warunek przewagi występuje, kiedy wielkość

¹³ http://www.exporter.pl/kraje/k_europa/holandia_2001.html [Data odczytu: wrzesień 2012].

¹⁴ http://www.exporter.pl/kraje/k_europa/holandia_2001.html. [Data odczytu: wrzesień 2012].

¹⁵ Spółdzielnia VTN jest 100% współnikiem The Greenery BV.

¹⁶ Szerzej na temat rynku owoców i warzyw oraz spółdzielni w Holandii zob. J. Bijman: *Essays on Agricultural Co-operatives; Governance Structure in Fruit and Vegetable Chains (Cooperaties en beheersstructuur in groente- en fruitketens)*, praca doktorska z 2002 r. dostępna w formie elektronicznej w Bibliotece Komisji Europejskiej w Brukseli.

¹⁷ A. Fici and Ch. Strano: *Italy*, in: *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Part II. National Report*. Report drawn up following call for tender no. ENTR/2009/021 of 23 April 2009 from the European Commission. Bruksela 2010, s. 671 i n.

lub wartość produktów wniesionych przez członków jest wyższa niż 50% ilości lub wartości całkowitej produktów spółdzielni¹⁸.

We Włoszech w rolnictwie funkcjonowało w 2008 r. ponad 5700 spółdzielni w rolnictwie. W tym więcej niż 1400 spółdzielni usługowych, 978 spółdzielni mleczarskich oraz producentów mleka, 1155 spółdzielni owocowo-warzywnych, 502 spółdzielnie producentów mięsa, 583 winiarskie, 341 oliwek. Innych działających w rolnictwie spółdzielni jest ponad 780. Ich łączne obroty w 2010 r. wyniosły ponad 30 mld euro. Członkami było ponad 866.600 producentów rolnych, a pracowników 90.573¹⁹.

Spółdzielnie włoskie, zapewniając dodatkowe miejsca pracy, przyczyniając się do rozwiązywania lokalnych problemów, rozwoju gospodarczego i społecznego, demokracji ekonomicznej oraz modernizacji rolnictwa, wpisują się w cele WPR. Przykładowo na południu tego państwa w latach 50. istniało wiele małych gospodarstw rolnych. Trudności związane z tą strukturą starały się rozwiązać spółdzielnie rolników, w ramach których członkowie wspólnie sprzedawali plony, m.in. pszenicę, wprowadzali także nowocześniejsze metody uprawy oraz nowe nasiona. Produkty rolne stanowią surowiec dla piekarni, cukierni czy mleczarni. I tak w rejonie Kampania liczba rolniczych spółdzielni wzrosła zaledwie 34 w 1951 r. do 430 w ciągu 20 lat, a na Sardynii z 86 do 686. Tendencja wzrostowa występowała także w latach 80. i 90.²⁰. Do największych obecnie spółdzielni w sektorze rolno-spożywczym zaliczyć należy Agricola Tre Valli (animal products and feedings) z obrotem ponad 2332 mld, Gesco (poultry), Gruppo Conserve Italia²¹.

Niemcy

Za twórcę nowoczesnej niemieckiej spółdzielczości wiejskiej uważany jest Friedrich Wilhelm Raiffeisen. Mimo że działał on w XIX, jego idee nadal są popularne na wsi niemieckiej. Świadczy o tym fakt, że niemiecki rolnik jest członkiem co najmniej dwóch spółdzielni rolniczych zrzeszonych w Niemieckiej Organizacji Raiffeisen (der Raiffeisen-Organisation). Należą do niej przed wszystkim spółdzielnie typu Raiffeisen producentów bydła i mięsa, wina, owoców i warzyw; związane z bioenergią, gorzelnictwem i leśnictwem, a także działające na terenie landów wschodnich spółdzielnie produkcji rolnej. Łącznie w rolnictwie i na terenach wiejskich działa ponad 3 tys. spółdzielni, nie wliczając banków, których w Niemczech jest więcej niż tysiąc²².

Niemcy to państwo, w którym istnieje odrębna ustawa o spółdzielniach, tj. Gesetz betreffend die Erwerbs und Wirtschaftsgenossenschaften – obecnie Genossenschaftsgesetz²³. Co ciekawe i warte podkreślenia, akt ten został uchwalony już

¹⁸ Art. 2512, 2513 włoskiego kodeksu cywilnego.

¹⁹ COGECA: *Agricultural Cooperatives in Europa, Main Issues and Trends*, Brussels 2010, s. 61.

²⁰ Di Falco, M. Smale and Ch. Perrings: *The role of agricultural cooperatives in sustaining the wheat diversity and productivity: the case of southern Italy*, "Environmental and Resource Economists" 2008, Nr 39, s. 5 i n. C. Borzaga, C. Carini, E. Costa, M. Carpita and M. Andreaus: *La cooperazione in Italia nel 2008*, "Euricse Working Papers" 2012 Nr 26, s. 3 i n.

²¹ COGECA: *Agricultural Cooperatives in Europa, Main Issues and Trends*, Brussels 2010, s. 61.

²² Dane statystyczne <http://www.raiffeisen.de/> [Data odczytu: wrzesień 2012].

²³ Gesetz betreffend die Erwerbs und Wirtschaftsgenossenschaften, ogłoszona w dniu 01.05.1889 (RGBl. s. 55 ze zm), weszła w życie z dniem 1 października 1889 r. Obecna nazwa Genossenschaftsgesetz, zwana dalej GenG.

w 1889 r. i obowiązuje do dnia dzisiejszego. Oczywiście był kilka razy nowelizowany (w tym także uproszczono nazwę) w związku ze zmieniającymi się uwarunkowaniami gospodarczymi i społecznymi. Przede wszystkim należy podkreślić, że z dniem 18 sierpnia 2006 r. weszła w życie ustawa z 14 sierpnia 2006 r. o wprowadzeniu spółki europejskiej oraz zmieniająca prawo spółdzielcze²⁴, uproszczająca zasady tworzenia i funkcjonowania spółdzielni. Wzmocniono w niej prawa członków i wprowadzono możliwość włączenia w struktury spółdzielcze członków inwestorów²⁵.

Według § 1 Genossenschaftsgesetz spółdzielnia jest zrzeszeniem o nieokreślonej liczbie członków, których cel skierowany jest na wspieranie ich przychodów i interesów gospodarczych albo ich socjalnych i kulturalnych potrzeb poprzez prowadzenie wspólnej działalności gospodarczej. Po zarejestrowaniu nabywa ona status spółdzielni zarejestrowanej. Ponadto spółdzielnie mogą uczestniczyć w spółkach i innych zrzeszeniach osób, łącznie ze stowarzyszeniami prawa publicznego, jeśli służą one wspieraniu interesów gospodarczych członków spółdzielni albo ich socjalnych i kulturalnych aspiracji albo działaniom na rzecz spółdzielni²⁶.

Warto podkreślić, że w ciągu ostatnich pięciu lat zostało założonych ponad 700 spółdzielni w Niemczech. Są to podmioty działające zarówno w dziedzinie energii odnawialnej, ochrony zdrowia i handlu detalicznego, jak i usług, a także w ramach przetwórstwa roślinnego i zwierzęcego. Liczba ta pokazuje, że idea współpracy, samopomocy, samorządności, szczególnie w trudnych ekonomicznie czasach w Niemczech jest nadal popularna²⁷.

Jak już podkreślono, WPR coraz większą wagę przywiązuje do zagadnienia ochrony środowiska w rolnictwie i ochrony klimatu. Realizując te postulaty, ale przede wszystkim oceniając potrzeby gospodarcze, od kilku lat w Niemczech spółdzielnie rolnicze angażują się w budowę biogazowni. Do takiego działania zachęcają przepisy podatkowe przewidujące zwolnienia i ulgi dla omawianych podmiotów²⁸. Obecnie w świetle prawa niemieckiego bardzo łatwo założyć spółdzielnię albo poszerzyć jej działalność. Możliwe jest także przekształcenie spółki w spółdzielnię. Taką ewentualność przewiduje ustawa o przekształceniach (Umwandlungsgesetz) z 1994 r.²⁹

Warto także wspomnieć o rolniczych spółdzielniach produkcyjnych, zwanych LPG, bardzo popularnych w dawnej NRD. Z dniem 3 października 1990 r. nastąpiło zjednoczenie Niemiec, przynosząc także zmiany w rolnictwie. Po włączeniu landów dawnej NRD do RFN skończył się wreszcie okres kolektywizmu i rozpoczęła swoboda wyboru formy prowadzenia działalności rolniczej. W pierwszej kolejności rozwiązać

²⁴ Gesetz zur Einführung der Europäischen Genossenschaft und zur Änderung Genossenschaftsrechts, BGBl. I 2006, s. 1911-1957.

²⁵ M. Geschwandtner, M. Helios: *Genossenschaftsrecht, Das neue Genossenschaftsgesetz und die Einführung der Europäischen Genossenschaft*, Freiburg–Berlin–München 2006; V. Beuthien: *Die Europäische Genossenschaft als gesellschaftsrechtliche Herausforderung – Was muss ein Genossenschaftsgesetz leisten?* „Zeitschrift für das gesamte Genossenschaftswesen“ 2007 Bd. 57, s. 3-16

²⁶ Zob. szerzej E. Steinle, Ch. Terbrack: *Gründung der Genossenschaft und Genossenschaftsregister* w: *Beck'sches Handbuch der Genossenschaft*, red. M. Helios, Th. Strieder, C.H. Beck, München 2009, s. 75 i n.

²⁷ Zob. szerzej H. Münkner: *Germany*, w: *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Part II. National Report*, Brussels 2010, s. 560 i n.

²⁸ Chodzi przede wszystkim o § 5 Ust.Nr.14 Körperschaftsteuergesetz (KStG), BGBl. I S. 4144.

²⁹ Gesetz zur Bereinigung des Umwandlungsrechts z 28 października 1994 r. (BGBl. I S. 3210; 1995 I S. 428), zmieniający ostatnio ustawę z 22 grudnia 2011 (Gesetzes vom 22. Dezember 2011 (BGBl. I S. 3044).

należało jednak problem dalszego funkcjonowania spółdzielni produkcji rolnej (LPG). Dlatego w dniu 29 czerwca 1990 r. uchwalona została ustawa w sprawie dostosowania rolnictwa³⁰, stanowiąca podstawę przekształceń w mieniu wspomnianych podmiotów gospodarczych. W jej świetle każda spółdzielnia założona na podstawie socjalistycznego prawa dawnej NRD musiała przekształcić się w jedną z następujących form prawnych: spółdzielnię zarejestrowaną według ustawy z 1 kwietnia 1889 r. o spółdzielniach (obowiązującej na terenie RFN), spółkę osobową (prawa cywilnego, komandytową), spółkę kapitałową (spółkę akcyjną albo spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością)³¹. Według danych statystycznych 1262 (ponad 70%) spółdzielni wybrało pierwszą z wymienionych możliwości³².

W kolejnych latach niektóre zarejestrowane spółdzielnie rozwiązały się, połączyły czy przekształciły, a ich liczba ostatecznie ustabilizowała się na poziomie ponad 800 podmiotów³³. Dzięki funkcjonowaniu według zasad spółdzielczych, a przede wszystkim możliwości korzystania z płatności bezpośrednich i innych środków unijnych, obecnie działające na terenach nowych landów spółdzielnie LPG stanowią nowoczesne podmioty gospodarcze. Prowadzą działalność z wykorzystaniem coraz to nowszych technologii, ochrony uprawy roślin i nawozów. Poza tym starają się uwzględniać aspekty ochrony środowiska w rolnictwie. Angażują się w działania w zakresie produkcji energii ze źródeł odnawialnych, w tym wiatrowej, słonecznej i biogazu. Są inicjatorami budowy sieci ciepłowniczych, biogazowi w celu dostarczenia energii do wsi i lokalnych miejscowości. W ten sposób przyczyniają się do ochrony klimatu. LGP uczestniczą także w tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy oraz szkoleń na obszarach wiejskich³⁴.

Spółdzielnie rolnicze są członkiem Der Deutsche Raiffeisenverband e.V. (DRV), czyli niemieckiego związku spółdzielni Raiffeisen³⁵. Po II wojnie światowej 18 listopada 1948 r. jego działalność została przywrócona na terenie Republiki Federalnej Niemiec. Reprezentuje on interesy różnych spółdzielni wiejskich na poziomie krajowym i międzynarodowym. Biura obecnie znajdują się w Berlinie, Bonn i Brukseli³⁶.

Spółdzielnie rolnicze w Polsce

Spółdzielczość na ziemiach polskich ma długą historię sięgającą 1816 r., a jej początki łączy się z działalnością S. Staszica. Ruch spółdzielczy popularny był na ziemiach polskich w czasach zaborów i okresie międzywojennym. Dla rozwoju samej

³⁰ Landwirtschaftsanpassungsgesetz (GBl. I S. 642). Ustawa ta była wielokrotnie zmieniana.

³¹ J. Wenzel: *Der Bestandsschutz fehlerhaft umgewandelter LPG-Unternehmen*, „Agrarrecht“ 1998, H. 5, s. 139; ibidem: *Die Umwandlung der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften in der Rechtsprechung des Bundesgerichtshofes*, „Agrarrecht“ 2000, H. 11, s. 349 i n.

³² Tak Ch. Grimm: *Agrarrecht*, C.H. Beck, München 2004, s. 297.

³³ Dane statystyczne <http://www.raiffeisen.de> [Data odczytu: wrzesień 2012].

³⁴ Zob. Deutscher Raiffeisenverband e.V.: *20 Jahre Agrargenossenschaften eine Erfolgsgeschichte*, s. 5 i n. Deutscher Raiffeisenverband e.V.: *Agrargenossenschaften sind ein Eckpfeiler des ländlichen Raums in Ostdeutschland*, s. 1 i n.; Deutscher Raiffeisenverband e.V. *DRV-Bericht über den Geschäftsbetrieb der Agrargenossenschaften 2010/2011*, s. 3 i n. Opracowania dostępne na www.raiffeisen.de [Data odczytu: wrzesień 2012].

³⁵ Zob. szerzej Deutscher Raiffeisenverband e.V.: *Ausblick 2011, Geschäftsbericht 2010*, s. 9 i n, opracowanie dostępne na www.raiffeisen.de [Data odczytu: wrzesień 2012].

³⁶ <http://www.raiffeisen.de> [Data odczytu: wrzesień 2012].

idei ruchu spółdzielczego niekorzystny był czas socjalizmu. Co prawda po II wojnie światowej na obszarach wiejskich działało bardzo dużo spółdzielni, ale starano się je wykorzystywać do realizacji polityki nakazowo-rozdzielczej. Spółdzielczość straciła wtedy swój samorządny i społeczny charakter. Członkowie mieli coraz mniejszy wpływ na funkcjonowanie tych podmiotów. Co więcej często stały się one elementem aparatu partyjno-państwowego. Taki brak samodzielności i nieprzestrzeganie zasad spółdzielczych przyczyniły się do ugruntowania negatywnego wizerunku tego ruchu po zmianach ustrojowych w 1989 r. To właśnie wtedy zlikwidowano wiele spółdzielni³⁷.

Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej wpłynęło pozytywnie na sytuację niektórych działających spółdzielni. Poza tym przyczyniło się bez wątpienia do rozwoju nowych branż spółdzielczości w rolnictwie i na obszarach wiejskich, tj. spółdzielczych grup producentów rolnych i spółdzielni socjalnych. Zaobserwować także można powolne zmiany mentalne mieszkańców wsi w odniesieniu do spółdzielni. Coraz częściej producenci rolni dostrzegają, że to właśnie dzięki spółdzielczości rolnicy z krajów Europy Zachodniej są bardziej konkurencyjni na rynku unijnym czy światowym. Poza tym Polska jest członkiem COGECA.

W Polsce w obszarze wsi i rolnictwa funkcjonuje obecnie ponad 3 tys. spółdzielni. Są to przede wszystkim spółdzielnie mleczarskie, ogrodniczo-pszczelarskie, spółdzielnie kółek (usług) rolniczych, spółdzielnie produkcji rolnej, spółdzielcze grupy producentów rolnych, zaopatrzenia i zbytu „Samopomoc Chłopska”³⁸.

Rozwój spółdzielczości, a także stosunek mieszkańców do tego ruchu jest zróżnicowany regionalnie i w dużym stopniu wiąże się z historią, strukturą agrarną i rozwojem rolnictwa. Wielkopolska należy do najbardziej rozwiniętych rolniczo obszarów Polski. Jest to także silnie „uspołdzielczony” region państwa, a swoje korzenie omawiany ruch ma w XIX wieku. Co istotne po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej w tym województwie założonych zostało wiele nowych podmiotów spółdzielczych. Chodzi w szczególności o grupy producentów rolnych, których do końca sierpnia 2012 r. było ponad 240, w tym około połowa wybrała właśnie formę spółdzielni. Natomiast na dzień 17 września 2012 r. w rejestrach wszystkich urzędów marszałkowskich wpisanych było 960 grup producentów rolnych, z czego 63% grup prowadzi działalność jako spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a 31% w formie spółdzielni³⁹. Oznacza to, że w ostatnich latach powstało ponad 200 spółdzielni celem utworzenia grupy producentów rolnych. Jednocześnie odnotować należy zakładanie grup przez spółdzielnie kółek rolniczych czy Spółdzielnie „Samopomoc Chłopska”. Takie działanie pozwoliło na poprawę sytuacji finansowej tych podmiotów.

Jednym z podstawowych czynników decydujących o podjęciu decyzji o współpracy rolników są środki finansowe, które mogą otrzymać po zarejestrowaniu grupy. Otóż w okresie przedakcesyjnym były to fundusze polskie, a następnie po uzyskaniu członkostwa przez nasz kraj w Unii Europejskiej środki unijne. Obecnie grupy producentów rolnych, również prowadzone w formie spółdzielni, mogą korzystać ze wsparcia finansowego na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 kwietnia 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu

³⁷ <http://www.krs.org.pl> [Data odczytu: wrzesień 2012].

³⁸ <http://www.krs.org.pl> [Data odczytu: wrzesień 2012].

³⁹ <http://www.ksow.gov.pl> [Data odczytu: wrzesień 2012].

przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Grupy producentów rolnych” i objęcia Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013⁴⁰.

Po uzyskaniu członkostwa w Unii Europejskiej zauważyć można stabilizację w branży spółdzielczości produkcji rolnej. Z jednej strony zwolnił proces zmniejszania się liczby spółdzielni. Odnosi się to szczególnie do spółdzielni większych ekonomicznie, co spowodowało, że udział tych dużych (100 i więcej ESU) wzrósł. Z drugiej jednak strony zaobserwować można poprawę sytuacji finansowej i wzrost efektywności gospodarowania wielu rolniczych spółdzielni produkcyjnych⁴¹.

W Polsce spółdzielnie mają silną pozycję przykładowo na rynku mleka czy trzody chlewnej. Natomiast na niektórych rynkach, np. cukru, w ogóle nie funkcjonują, gdy tymczasem w Austrii czy Francji mają dominującą pozycję. Jednocześnie w naszym kraju brakuje jednej silnej organizacji skupiającej spółdzielczość rolniczą, tak jak ma to miejsce w innych państwach. Taki odrębny związek spółdzielczości rolniczej (albo stanowiący część Krajowej Rady Spółdzielczej) powinien jednoczyć wszystkie spółdzielnie działające w branży rolno-spożywczej i na obszarach wiejskich, walczyć o interes polskich rolników przede wszystkim w Brukseli, ale także na szczeblu centralnym w Warszawie i w regionach. Inaczej jest w „starych” państwach Europy Zachodniej. *Deutscher Raiffeisenverband e.V.* w Niemczech, *Coop de France* we Francji, *Federation of Danish Cooperatives* w Danii (stanowiąca obecnie część po połączeniu *Landbrugsraadet – Danish Agricultural Council*) i organizacje z innych „starych” państw podejmują działania mające chronić interesy spółdzielni rolników na szczeblu krajowym i unijnym.

Spółdzielnie rolnicze w łańcuchu dostaw żywności

Łańcuch dostaw żywności łączy trzy istotne sektory gospodarki europejskiej, tzn. rolnictwo, przetwórstwo spożywcze oraz dystrybucję, które zapewniają 7% miejsc pracy w Europie⁴². Ogromna różnica w sile ekonomicznej pomiędzy rolnikami i detalistami jest dowodem na brak równowagi w łańcuchu dostaw żywności. Zła pozycja rolników to zagadnienie ogólnoeuropejskie o skomplikowanej genezie. Nie ulega wątpliwości, że konieczna jest koncentracja zarówno w zakresie nabywania środków produkcji, jak i sprzedaży produktów rolnych. Dlatego niezbędne jest stworzenie ułatwień dla spółdzielni zrzeszających rolników, tak aby mogły one polepszyć swoją pozycję rynkową na unijnym i światowym rynku rolnym. W wielu przypadkach zasadna wydaje się fuzja spółdzielni celem stworzenia silniejszych podmiotów na rynku i jednocześnie doprowadzenia do obniżenia kosztów prowadzenia działalności gospodarczej.

Unia Europejska zdaje sobie sprawę, że niezmiernie istotne jest wspólne działanie rolników, rozwój spółdzielni oraz organizacji zrzeszających producentów rolnych. W Rezolucji z dnia 7 września 2010 r. w sprawie sprawiedliwego wynagrodzenia dla rolników: poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności

---

⁴⁰ Dz. U. Nr 81, poz. 550 ze zm.

⁴¹ Dzun W., Adamski M.: *Spółdzielnie produkcji rolnej przed i po wejściu Polski do UE*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2009, nr 2, ss.42-61.

⁴² Komunikat Komisji Europejskiej zatytułowany *Poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie*, <http://ec.europa.eu>, data odczytu: [Data odczytu: wrzesień 2012].

w Europie⁴³ Parlament Europejski wezwał Komisję Europejską do zajęcia się problemami nieuczciwego podziału zysków w ramach łańcucha dostaw żywności, szczególnie w zakresie odpowiedniego wynagradzania rolników. Wspomnieć również warto także o Rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie podwyżek cen żywności z 9 lutego 2011 r.⁴⁴ oraz Decyzji Komisji z dnia 30 lipca 2010 r. ustanawiającej Forum Wysokiego Szczebla do spraw Poprawy Funkcjonowania Łańcucha Dostaw Żywności⁴⁵.

Poza tym obecnie realizowany jest zlecony przez Komisję Europejską projekt „Wsparcie dla spółdzielni rolniczych”. To duże przedsięwzięcie ma ułatwić pozyskanie wiedzy na temat regulacji prawnych obowiązujących w 27 państwach Unii Europejskiej, instrumentach finansowych i innych czynnikach, które pomagają albo stawiają bariery rolnikom w związku z zrzeszaniem w spółdzielniach i grupach producentów rolnych, a także pozwalają zwiększyć udział w wartości dodanej wytworzonej w łańcuchu dostaw żywności⁴⁶.

Spółdzielnie w perspektywie nowej WPR 2014-2020

Wspólna Polityka Rolnej w latach 2014-2020 ma skupiać się na trzech celach: po pierwsze, efektywnej produkcji żywności, czyli zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego, poprawie zdolności produkcyjnej rolnictwa unijnego i jego konkurencyjności, zwiększeniu dochodów rolników; po drugie, zrównoważonym zarządzaniu zasobami naturalnymi, czyli wspieraniu działalności rolniczej prowadzonej metodami przyjaznymi środowisku, zabezpieczeniu dostarczania środowiskowych dóbr publicznych, promowaniu ekologicznego wzrostu poprzez innowacje, kontynuacji działań mających na celu łagodzenie skutków zmiany klimatu; po trzecie, zrównoważonym rozwoju terytorialnym, czyli wspieraniu zatrudnienia na terenach wiejskich, zachowaniu sfery społecznej obszarów wiejskich i promowaniu dywersyfikacji w celu zapewnienia wykorzystania potencjału przez podmioty lokalne⁴⁷.

Spółdzielnie z jednej strony mogą pomóc w realizacji tych trzech celów, z drugiej zaś strony można wysunąć twierdzenie, że nowe zadania przyczynią się do rozwoju niektórych spółdzielni. Do poprawy zdolności produkcyjnej i konkurencyjności sektora rolnego oraz zwiększenia jego udziału wartościowego w łańcuchu żywnościowym producentów rolnych bezsprzecznie może przyczynić się spółdzielczość branżowa. Angażowanie się zrzeszeń rolników w negocjowanie cen produktów rolnych, zakup tańszych środków produkcji oraz przetwórstwo może przyczynić się do zwiększenia dochodów rolników. Rolnikom działającym w spółdzielniach łatwiej także spełnić cel drugi związany z prowadzeniem działalności rolniczej metodami ukierunkowanymi na dbałość o ochronę środowiska, rozwojem rolnictwa

---

⁴³<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0302+0+DOC+XML+V0//PL>, [Data odczytu: luty 2012].

⁴⁴ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2011-0116&language=PL> [Data odczytu: luty 2012].

⁴⁵ Dz.U UE C 2010.210.4

⁴⁶ http://ec.europa.eu/agriculture/index_en.htm

⁴⁷ Zob. szerzej np. Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno – Społecznego i Komitetu Regionów z 13.02.2012, <http://www.eur-lex.europa.eu> [Data odczytu: luty 2012] oraz projekty akty prawnych dotyczące WPR na lata 2014-2020, http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/index_en.htm [Data wrzesień: luty 2012].

zrównoważonego, wzrostem gospodarczym przyjaznym środowisku poprzez innowacje, wymagającym wprowadzenia nowych technologii czy produktów, zmianą procesów produkcyjnych.

Działając wspólnie, łatwiej wprowadzać innowacje, które wymagają wysokich nakładów. Nie do podważenia jest także stwierdzenie, że producentom rolnym zrzeszonym w spółdzielniach łatwiej jest wprowadzać działania ograniczające skutki zmian klimatycznych i wykorzystywać alternatywne źródła energii. W Niemczech, gdzie system biogazowni jest świetnie rozwinięty, bardzo często spółdzielnie są inwestorami ich budowy. Dotyczy to zarówno tych realizowanych przez spółdzielnie typu *Raiffeisen* zrzeszających producentów rolnych, jak i innych niezwiązanych z rolnictwem. Słabością polskiej gospodarki w zakresie wykorzystywania alternatywnych źródeł energii jest stosunkowo mała liczba biogazowni. Te obecnie funkcjonujące z reguły są zrealizowane przez spółki kapitałowe. Biorąc jednak pod uwagę możliwość korzystania ze środków unijnych przez rolników na inwestycje, w pełni uzasadniony wydaje się postulat rozpowszechniania wśród rolników postulatu budowy biogazowni właśnie przez spółdzielnie czy grupy producentów rolnych.

Podsumowanie

Warto podkreślić, że przeprowadzone rozważania wykazały dwustronną zależność, tj. z jednej strony wpływ Unii Europejskiej, a szczególnie WPR na rozwój spółdzielczości, z drugiej spółdzielczość jest jednym z instrumentów realizacji celów WPR. Powstanie EWG i konieczność realizacji celów WPR wpłynęły na wzrost zainteresowania spółdzielczością. Niezwykle istotne jest bowiem wspólne działanie producentów rolnych, przyczyniające się do większej konkurencyjności, wyższych dochodów, modernizacji prowadzonej działalności, stabilizacji rynków, zapewnienia ilościowego i jakościowego bezpieczeństwa żywności. Dzięki obniżeniu kosztów, poszerzeniu działalności o przetwórstwo konsumenci mogą liczyć na niższe ceny.

Wspólna Polityka Rolna ma także wpływ na zróżnicowanie działalności spółdzielni. Aby zwiększyć dochody rolników i ich udział w łańcuchu dostaw, spółdzielnie poszerzają swój przedmiot działalności o przetwórstwo czy też nabywają udziały w spółkach. Z kolei wymóg zwiększenia produktywności rolnictwa przez postęp techniczny spowodował rozwój spółdzielni usług rolniczych, oferujących nowoczesny sprzęt. Natomiast coraz to większe wymagania w zakresie prowadzenia działalności rolniczej spowodowało tworzenie spółdzielni oferujących doradztwo dla rolników. Nowe wyzwania w zakresie ochrony środowiska i klimatu przyczyniły się do budowy przez spółdzielnie biogazowni. Spółdzielnie starają się zatem sprostać potrzebom producentów rolnych wynikających ze zmieniającej się polityki unijnej i globalizacji.

Wspólna Polityka Rolna ma istotny wpływ na działalność spółdzielni mleczarskich. Są one podmiotami skupującymi i muszą spełniać szereg wymagań związanych zarówno z bezpieczeństwem żywności, jak i kwotowaniem produkcji mleka. Spółdzielnie przyczyniają się także do rozwoju regionalnego wpisując się w działania objęte II filarem WPR, czyli rozwoju obszarów wiejskich. Tereny wiejskie stanowią ważną część terytorium Unii Europejskiej, gdyż ponad 56 proc. ludności 27 państw

członkowskich mieszka właśnie na nich⁴⁸. Tylko jednak część osób związana jest z rolnictwem prowadząc lub pracując w gospodarstwie rolnym. Spółdzielnie zapewniając dodatkowe miejsca pracy na terenach wiejskich, przyczyniają się do rozwiązywania lokalnych problemów, rozwoju gospodarczego, społecznego i demokracji.

Nie ulega wątpliwości, że do rozwoju społeczności rolniczej przyczyniła się działalność COGECA z siedzibą w Brukseli. Prócz tego, że reprezentuje interesy spółdzielczości przed Komisją Europejską czy Parlamentem Europejskim, stara się także zachęcać spółdzielnie do rozwoju. Przykładem jest choćby ogłoszenie konkursu i przyznanie nagrody dla innowacji spółdzielczej. Ma ona pokazać kreatywność europejskich spółdzielni rolnych, zachęcić te podmioty do poprawy ich konkurencyjności oraz pozycji w łańcuchu żywnościowym, a także do tworzenia bardziej nowoczesnych produktów⁴⁹.

Biorąc pod uwagę sytuację zarówno na rynku europejskim, jak i światowym, procesy globalizacji i instrumenty WRP, należy podkreślić, że nieunikniony jest dalszy proces konsolidacji spółdzielni. Zmniejszanie się liczby producentów rolnych oznacza mniejszą liczbę członków. Jednak istotne są obroty spółdzielni. Jak wskazują dane statystyczne, przychody niemieckich, francuskich czy włoskich spółdzielni wzrastają, co potwierdza rozwój spółdzielni i rolników będących ich członkami. Odnotować należy także powstawanie nowych spółdzielni w zakresie np. energii odnawialnej. Takie spółdzielnie bezsprzecznie byłyby niezbędne w Polsce.

Jednym z czynników wpływających na rozwój spółdzielczości w Polsce miało niewątpliwie wstąpienie do Unii Europejskiej i możliwość korzystania z funduszy unijnych. Niemniej jednak trudno będzie w Polsce zbudować tak stabilną spółdzielczość, jak w Niemczech, Francji, Danii czy Włoszech. W państwach „starej” Unii Europejskiej ma ona ugruntowaną pozycję w rolnictwie i działają silne organizacje spółdzielcze. Poza tym, co jest niezmiernie istotne, ustawodawcy starają się uprościć zakładanie i funkcjonowanie spółdzielni. Świetnym przykładem jest niemiecka nowelizacja *Genossenschaftsrecht* z 2006 r.

Literatura

1. Beuthien V.: *Die Europäische Genossenschaft als gesellschaftsrechtliche Herausforderung – Was muss ein Genossenschaftsgesetz leisten?*, Zeitschrift für das gesamte Genossenschaftswesen 2007 Bd. 57.
2. Bijman J.: *Essays on Agricultural Co-operatives; Governance Structure in Fruit and Vegetable Chains (Cooperaties en beheersstructuur in groente- en fruitketens)*, praca doktorska z 2002 r. dostępna w formie elektronicznej w Bibliotece Komisji Europejskiej w Brukseli.
3. Borzaga C., Carini C., Costa E., Carpita M. and Andreus M.: *La cooperazione in Italia nel 2008*, Euricse Working Papers 26/2012.
4. COGECA: *Agriculture Cooperative in Europa, Main issue and Trends*, Brussels 2003, <http://www.copa-cogeca.be/Menu.aspx?lang=en>. [Data odczytu: maj 2012].
5. COGECA: *Agricultural Cooperatives in Europa, Main Issues and Trends*, Brussels 2010. <http://www.copa-cogeca.be/Menu.aspx?lang=en>. [Data odczytu: maj 2012].

---

⁴⁸ Polityka rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013, http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_pl.htm [Data odczytu: wrzesień 2012].

⁴⁹ <http://www.copa-cogeca.be/CogecaHistory.aspx> [Data odczytu: wrzesień 2012].

6. Decyzja Komisji z dnia 30 lipca 2010 r. ustanawiającej Forum Wysokiego Szczebla do spraw Poprawy Funkcjonowania Łańcucha Dostaw Żywności, Dz.U UE C 2010.210.4.
7. Deutscher Raiffeisenverband e.V.: *20 Jahre Agrargenossenschaften eine Erfolgsgeschichte*, <http://www.raiffeisen.de> [Data odczytu: wrzesień 2012].
8. Deutscher Raiffeisenverband e.V.: *Agrargenossenschaften sind ein Eckpfeiler des ländlichen Raums in Ostdeutschland*, <http://www.raiffeisen.de> [Data odczytu: wrzesień 2012].
9. Deutscher Raiffeisenverband e.V.: *DRV-Bericht über den Geschäftsbetrieb der Agrargenossenschaften 2010/2011*, <http://www.raiffeisen.de> [Data odczytu: wrzesień 2012].
10. Deutscher Raiffeisenverband e.V.: *Ausblick 2011, Geschäftsbericht 2010*, s. 9 i n, <http://www.raiffeisen.de> [Data odczytu: wrzesień 2012].
11. Dzun W., Adamski M.: *Spółdzielnie produkcji rolnej przed i po wejściu Polski do UE*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej 2/2009.
12. Dyrektywa Rady nr 2003/72/WE z 22.7.2003 r. uzupełniająca statut spółdzielni europejskiej w odniesieniu do zaangażowania pracowników, Dz.Urz. WE nr L 207.
13. Falco D., Smale M., Perrings Ch.: *The role of agricultural cooperatives in sustaining the wheat diversity and productivity: the case of southern Italy*, Environmental and Resource Economists 2008, Nr 39.
14. Fici A., Strano Ch.: *Italy*, in: *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Part II. National Report*. Bruksela 2010.
15. *Gesetz betreffend die Erwerbs und Wirtschaftsgenossenschaften*, ogłoszona w dniu 01.05.1889 (RGBl. s. 55 ze zm).
16. *Gesetz zur Einführung der Europäischen Genossenschaft und zur Änderung Genossenschaftsrecht* z 2006, BGBl. I s. 1911-1957.
17. Geschwandtner M., Helios M.: *Genossenschaftsrecht, Das neue Genossenschaftsgesetz und die Einführung der Europäischen Genossenschaft*, Freiburg–Berlin–München 2006.
18. *Gesetz zur Bereinigung des Umwandlungsrechts* z 28 października 1994 r. (BGBl. I S. 3210; 1995 I S. 428), zmieniony ostatnio ustawą z 22 grudnia 2011 (Gesetzes vom 22. Dezember 2011 (BGBl. I S. 3044).
19. Grimm Ch.: *Agrarrecht*, C.H. Beck, München 2004.
20. Komisja Europejska: *Biała Księga o przedsiębiorstwach spółdzielczych. Dokument konsultacyjny Unii Europejskiej*, Bruksela 2001.
21. Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno – Społecznego i Komitetu Regionów z 13.02.2012, <http://www.eur-lex.europa.eu>, [Data odczytu: luty 2012].
22. Komunikat Komisji Europejskiej - Poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie, <http://ec.europa.eu>, data odczytu, [Data odczytu: luty 2012].
23. *Körperschaftsteuergesetz*, tekst ogłoszony w dniu 15.10.2002, BGBl. I S. 4144.
24. Krajowa Rada Spółdzielcza: *Fundusze Europejskie instrumentem realizacji strategicznych i antykrzysowych programów dla spółdzielczości*. Wyd. KRS. Warszawa 2009.
25. *Landwirtschaftsanpassungsgesetz* z 1990 r. (GBl. I S. 642)
26. Lucas Ch.: *Das Genossenschaftsrecht der Niederlande*. Band 47. Shaker Verlag, Aachen 2011.
27. Münkner H.: *Germany*, w: *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Part II. National Report*. Bruksela 2010.
28. Rezolucja z dnia 7 września 2010 r. w sprawie sprawiedliwego wynagrodzenia dla rolników: poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0302+0+DOC+XML+V0//PL>, [Data odczytu: luty 2012].
29. Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie podwyżek cen żywności z 9.2.2011, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2011-0116&language=PL> [Data odczytu: luty 2012].

30. Rozporządzenie Rady nr 1435/2003/WE z 22.7.2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej. *Dz. Urz. WE* nr L 207.
31. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 kwietnia 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Grupy producentów rolnych” i objęcia Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, *Dz. U.* Nr 81, poz. 550 ze zm.
32. van der Sangen Ger J.H.: *Netherlands*, in: *Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), Part II. National Report*. Bruksela 2010.
33. Steinle E., Terbrack Ch.: *Gründung der Genossenschaft und Genossenschaftsregister w: Beck'sches Handbuch der Genossenschaft*, red. M. Helios, Th. Strieder, C.H. Beck, München 2009.
34. Wenzel J.: *Der Bestandsschutz fehlerhaft umgewandelter LPG-Unternehmen*, *Agrarrecht* 5/1998.
35. Wenzel J.: *Die Umwandlung der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften in der Rechtsprechung des Bundesgerichtshofes*, *Agrarrecht* 11/2000.
36. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, *Dz.U.UE C* 83 z dnia 30 marca 2010 r. s. 1.

Summary

The paper presents the basic objectives of the Common Agricultural Policy and rural development, and gives an overview of the cooperative nature and cooperatives in the old EU countries. Later in the article the author focuses on legal regulations and statistics on agricultural cooperatives in the Netherlands, Italy, Germany and Poland. Additionally, the paper presents the issue of the position of agricultural cooperatives in the food supply chain and points out the possibility of cooperative development in the perspective of the new Common Agricultural Policy 2014-2020. In conclusion, the author states that, on the one hand, there is the impact of the European Union, and in particular the Common Agricultural Policy, on the development of agricultural cooperatives and, on the other, cooperativeness is one of the instruments helping to implement the objectives of Common Agricultural Policy.

Informacje o autorze:

dr Aneta Suchoń

Zakład Prawa Gospodarczego i Rolnego

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

ul. Wojska Polskiego 28

60-637 Poznań

e-mail: asuchon@up.poznan.pl